

УДК 7.071.1(410)«18/19»

Мартиненко Н. М.

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДЖОНА ГЕНРІ ДЕРЛА

Мартиненко Н. М. Соціальне середовище як джерело формування творчої особистості Джона Генрі Дерла. Стаття присвячена розгляду соціального середовища як джерела формування творчої особистості талановитого британського дизайнера Джона Генрі Дерла (1859–1932). Починаючи з самого дитинства майбутній митець знаходиться в тісному контакті з навколишнім макросвітом і постає своєрідним відображенням родинного мікрокосму. Саме в цей час зароджуються перші інтереси, сходять паростки любові до художньої творчості, до мистецтва в цілому. Вирішальна роль у формотворчому процесі належить сімейному колу і шкільному оточенню. У роботі висвітлені факти не дослідженої до цього часу біографії майстра, зокрема неопубліковані дані про родинне коло Дерлів. Розглядається інформація про шкільне навчання Дерла в Колегіаті Адольфуса Гледхіла, приватного навчального закладу другої половини XIX століття, зниклого з радарів сучасних дослідників. Окреслюються характерні риси творчої особистості майстра, сформовані під впливом конгрегаціоналізму.

Ключові слова: Джон Генрі Дерл, британський дизайнер, декоративно-ужиткове мистецтво, соціальне середовище.

Мартыненко Н. Н. Социальная среда как источник формирования творческой личности Джона Генри Дерла. Статья посвящена рассмотрению социальной среды как источника формирования творческой личности талантливого британского дизайнера Джона Генри Дерла (1859–1932). Начиная с раннего детства будущий художник находится в тесном контакте с окружающим макромиром и становится своеобразным отображением семейного микрокосма. Именно в это время зарождаются первые интересы, всходят ростки любви к художественному творчеству, к искусству в целом. Решающая роль в формообразующем процессе принадлежит семейному кругу и школьному окружению. В работе высветлены факты не исследованной ранее биографии мастера, в частности неопубликованные данные о семейном круге

Дерлов. Рассматривается информация о школьном обучении Дерла в Коллегиате Адольфуса Гледхила, частном учебном заведении XIX века, исчезнувшем с радаров современных исследователей. Подчеркиваются характерные черты творческой личности мастера, сформированные под влиянием конгрегационализма.

Ключевые слова: Джон Генри Дерл, британский дизайнер, декоративно-прикладное искусство, социальная среда.

Martynenko N. Social environment as a formative source of John Henry Dearle's creative personality. According to numerous physiological studies, social circle, family and early education play a major role in the development of an artist's creative personality, and make a long lasting impact on his style, his working methods and ethics. Therefore it is important to look at the early years of an artist's life in order to understand and analyse the roots of his creative thinking. Despite the overwhelming artistic legacy, some personalities continue to be fairly unknown to researchers and the general public. Such is the case with the talented British designer John Henry Dearle (1859–1932), one of the last representatives of the Arts & Crafts movement in Britain.

The main objective of the article is to look at the social environment in which Dearle grew up and establish the influence it had on the development of Dearle's artistic personality; to reconstruct in detail the biography of John Henry Dearle, previously overlooked by researchers, and analyse the impact his early life had on his professional career.

The article begins with the look at Dearle's family circumstances, starting with the life of John Henry Dearle's paternal grandparents John and Mary, a working class family from East London, then gradually moving to his closer family circle, their lifestyle, interests and aspirations.

Particular attention is paid to Dearle's early school education at the Gledhill's Collegiate School, which played a major part in forming Dearle's artistic personality. Gledhill's Collegiate School in Lower Holloway, run by Adolfus Gledhill, was a small private school, typical of the Victorian period, which did not even make it to the official register and has proved extremely difficult to trace. The Gledhills were a family of music teachers, and it was there that John Henry Dearle developed a deep infatuation with classical music, which he retained throughout his entire life, and which in certain ways helped to shape his skills as a designer of repeat patterns.

The discovery of Dearle's religious beliefs in Congregationalism shed some light on his fairly conservative ethical convictions, and on the high moral standards, which he applied to his personal life, as well as his work. We learn how personal tragedies firm his moral beliefs and found resolve only in creative work.

The results of this research are widening our knowledge of the artist's roots, help us to understand his artistic motivations and will be a very helpful tool in further analysis of his creative legacy.

Keywords: John Henry Dearle, British designer, decorative art, social environment.

Постановка проблеми. За твердженням професійних психологів людина розвивається і формується як творча особистість протягом всього свого життя під впливом зовнішнього середовища, родини і шкільного виховання. Соціальний вплив є всезагальним законом людського буття [1: 11]. Починаючи з самого дитинства майбутній митець знаходиться в тісному контакті з навколишнім макросвітом і постає своєрідним відображенням родинного мікрокосму. Саме в цей час зароджуються перші інтереси, сходять паростки любові до художньої творчості, до мистецтва в цілому. Вирішальна роль у формотворчому процесі належить сімейному колу. Даний факт неодноразово підтверджений спеціалістами. Зокрема Л. С. Виготський, засновник культурно-історичної школи в психології, на якій базується психологічна теорія діяльності, відмічав провідну функцію родини і оточення в збереженні творчих здібностей, особливо малювання, природно притаманних майже кожній дитині [2: 38]. Соціальне оточення відповідальне за формування загальних моральних принципів, розвиток духовного стану творця, виховання його професійної етики. Важливість біографічного методу в мистецтвознавчих дослідженнях відзначалась науковцями В. С. Житковим і К. Б. Соколовим: «біографії корисні, більш того — незамінні в мистецтвознавчих дослідженнях» [3: 299]. Вступаючи на творчий шлях, митець вливається в загальний мистецький процес, постає його органічною часткою і починає рухатися за його особливими законами. Проте і саме мистецтво знаходиться в тісній залежності від соціального середовища. За висловом видатного російського мистецтвознавця Д. В. Сараб'янова, зародження і становлення стилю в мистецтві та внутрішня логіка самого мистецтва «існує в постійній живій складній залежності від найрізноманітніших факторів суспільного розвитку» [4: 23]. Ці твердження фахівців доводять необхідність всебічного вивчення соціального середовища для розуміння процесу зародження і розвитку митця.

Під час дослідження творчості талановитого британського дизайнера Джона Генрі Дерла (1859–1932) автор статті зіткнувся з фактом відсутності комплексного розгляду формотворчих чинників, зокрема соціального середовища, необхідних для створення повноцінного, детального портрету майстра як типового представника декоративно-ужиткового мистецтва Великобританії.

Наразі постає потреба розглянути важливі складові процесу формування творчої особистості майстра, якими постають родинні зв'язки та шкільне виховання, в контексті тенденції розвитку соціокультурного простору Великобританії другої половини XIX — початку XX століття. З огляду на те, що біографічні дані про майстра та його родину були практично відсутні, виявилась очевидна потреба їх детальної реконструкції та розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Маловідоме українській мистецтвознавчій науці ім'я Джона Генрі Дерла зазвичай зустрічається в контексті розгляду його зрілої творчої діяльності в рамках компанії «Морріс і Ко», заснованої піонером руху «Мистецтва і Ремесла» Вільямом Моррісом і художниками прерафаелітами. Проте окремого детального розгляду суспільного і приватного оточення майстра як на ранньому, так і на зрілому етапах життя практично не існує. Частково результати дослідження біографії Дерла були викладені автором статті в 2011 р. в нарисі присвяченому створенню королівською поштою Великобританії марки з зображенням орнаменту Дерла «Морська водорість» [5: 17–18]. Посилання на матеріали згаданої статті увійшли до публікації відомого британського експерта з текстилю Лінди Пері [6: 291]. У 2014–2015 рр. мали місце виступи автора статті з детальною доповіддю в Товаристві Вільяма Морріса й у Галереї Вільяма Морріса в м. Лондоні, Великобританія. Проте повноцінного опублікованого розгляду даного питання наразі не існує.

Мета дослідження. Комплексно розглянути найважливіші компоненти соціального середовища, такі як суспільство, родина і школа, як джерела формування творчої особистості Джона Генрі Дерла.

Виклад основного матеріалу дослідження. Життєвий шлях та творча діяльність Джона Генрі Дерла нерозривно пов'язані з найпотужнішою імперією XIX століття, прародителькою світової індустріальної революції, яка вилеліяла розквіт художньої промисловості та індустріального дизайну, вивела статус декоративно-ужиткового мистецтва в рівень з образотворчим, скристалізувала генетичну любов і глибоку повагу нації до навколишнього природного світу. Сукупність цих факторів, безперечно, відіграла вирішальну роль у розвитку творчої особистості й становленні художньої манери митця.

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, механізація промисловості, тотальна індустріалізація країни призвели до швидкого економічного злету туманного Альбіону, створивши унікальний історичний феномен, що не мав аналогів в минулому. Економічний сплеск призвів до стрімкого підвищення матеріального стану широких кіл населення, до розквіту середнього класу суспільства. Відкриття публічних галерей і музеїв, створення громадських садів і парків, розвиток публічного транспорту і залізничного сполучення на фоні зростання середньостатистичного щорічного доходу працевлаштованих родин на сімдесят відсотків протягом 1848–1873 рр., безперечно, покращило побутову якість і духовну насиченість життя наступного покоління молодих артизанів.

Джон Генрі Дерл, відомий близьким та друзям як Генрі Дерл, народився в Лондоні 22 серпня 1859 року, в родині Вільяма та Сари Луїзи Дерл. Прізвище митця надзвичайно рідкісне в англосов-

ному світі. Автор одного з найвідоміших і найобширніших словників, присвячених походженню англійських прізвищ сучасності, навіть не включає його до реєстру. Скоріше за все, це трансформований варіант прізвища французького походження, що потрапило на територію Великобританії лише після норманського завоювання Англії.

Дід по батьківській лінії, Джон Дерл, працював складачем у друкарні в східному районі Лондона Вайтчапел. Бабуся Мері залишалась вдома, займаючись вихованням вісьмох дітей. Надзвичайно скромне помешкання родини знаходилося неподалік друкарні, в районі Бетнал-Грін. Східний Лондон — Іст-Енд вважався вкрай непривабливою, найбіднішою частиною міста, в якій процвітав кримінал, пияцтво й проституція. Незважаючи на факт поширення безграмотності серед місцевого населення, враховуючи професійну діяльність діда, можна впевнено стверджувати, що родина Дерлів принаймні володіла базовими знаннями: читанням і писанням. З часом Дерли отримали змогу переїхати в набагато кращий район на півночі міста — Сент-Панкрас, хоча щоб звести кінці з кінцями були змушені утримувати в домі постояльців.

Наймолодший син Джона і Мері Вільям, батько майбутнього митця, народився 10 липня 1832 р. ще в Бетнал-Грін. Колосальний попит часу на нові технології забезпечив пристойними робочими місцями тисячі спроможних юнаків, зокрема і здібного рисувальника Вільяма. Отримавши професію цивільного інженера-проектувальника, Вільям забезпечив собі достатньо комфортне майбутнє. У 1855 р. Вільям одружився на Сарі Луїзі Пальмер. Весілля відбулось у місцевій церкві Сент-Панкраса 15 вересня і було засвідчене в церковній книзі сестрою нареченого, швачкою Ішею Дерл, і братом нареченої, ювеліром Вільямом Пальмером. Одразу після весілля молоде подружжя оселилось в районі Сент-Панкрас, в орендованих кімнатах, в невеликій новобудові на Медберн-Стріт, де і мешкало зі старшими першими двома дітьми до 1858 р. Перші спороди на Медберн-Стріт з'явилися в 1848 р., а кінцеву забудову було здійснено в 1854 р. У 1859 р. родина тимчасово оселилась за новою адресою — Квін-Стріт, 27. Не зовсім зрозуміло, що спонукало цей короткочасний переїзд, адже наступного 1860 р. Дерли повернулись на Медберн-Стріт, придбавши довгострокову оренду на весь будинок під номером 14, в якому оселились на наступні 40 років. Саме на Квін-Стріт народився Джон Генрі Дерл, названий на честь діда Джона Дерла. Хлопчика охрестили в тій самій парафіяльній церкві Сент-Панкраса 15 вересня 1859 р., про що свідчить відповідний запис у церковній метричній книзі.

За традицією, притаманній суспільству вікторіанського часу, батько, голова родини, заробляв на життя, а мати, за умови відносного достатку, опікувалась багатодітною родиною, яка була досить великою, проте у ті часи вважалася типовою — Дерли

мали десятеро дітей. Найстаршими дітьми в родині була Мері Луїза, Вільям Джозеф і сам Джон Генрі, слідом йшли Шарлотта, народжена з серйозними розумовими вадами, Еліс, Фредерік Джордж, Рут, Артур, Альфред і Френк. За словами британського історика Джефрі Беста, автора роботи, присвяченої історії Великобританії 1851–1870 рр., навіть в період тимчасових економічних уповільнень заробіток працівників інженерної галузі безперервно рухався по зростаючій лінії, хоча «лондонським працівникам, при всьому покращенні, доводилось віддавати більшу частину прибутку за оренду замалого для родини помешкання» [7: 112]. На першому поверсі триповерхового будинку Дерлів розташовувалися їдальня та вітальня, другий та третій були зайняті спальнями, по дві на кожному поверсі. Зрозуміло, що при такій кількості мешканців будинку дітям доводилось ділити кімнату зі своїми братами й сестрами. Можна припустити, що найтісніші стосунки Джон Генрі зав'язав із старшим братом Вільямом, натурою художньо налаштованою, про що свідчить обрана ним професія ювелірного майстра. Скоріш за все, вибір професії був обґрунтований тим, що саме цією справою займався брат матері, Вільям Пальмер, який, можливо, і залучив хлопчика до справи, надавши йому відповідні знання та навички. Про близькість стосунків між Дерлами та Пальмером свідчить те, що саме його адреса, Каролайн-Стріт, 29, за якою він мешкав у 1851 р. з дружиною Маргарет і прийомним сином від її першого шлюбу Джозефом, була вказана в реєстровій церковній книзі як адреса проживання Сарі Луїзи на момент одруження. Сестра була вимушена тимчасово оселитись у брата, втративши житло після смерті батька.

Скоріше за все, дитячі розваги братів Дерлів не відрізнялись від традиційних ігор однолітків. Масове захоплення юнацтва героями літературних творів Вальтера Скота і легендами про короля Артура та відважних лицарів круглого столу не могло не відкласти відповідний відбиток на інтереси майбутнього митця. Фрагментарні олівцеві рисунки юного Дерла відкривають двері до казкового світу середньовічних лицарських двобоїв. З роками дитяче захоплення майстра трансформувалося в глибокий інтерес до вивчення середньовічного лицарського костюма і використовувалося майстром у створенні вітражних композицій.

Іншою відомою розвагою дітей стало вивчення однієї з улюблених з юнацтва книг батька — енциклопедії Олівера Голдсмита ілюстрована «Історія Землі та живої природи». Публікація в 1830-х рр. теоретичної праці великого Дарвіна «Походження видів шляхом природного добору» сприяла підвищенню загальносуспільного інтересу до природознавства. В той же час, забруднення повітря й екології, перенаселеність міста в результаті індустріалізації породили своєрідний захисний механізм нації — непересічну любов до природи

й свіжого повітря. Виїзди на природу в міські сади та парки, подорожі на узбережжя, можливі завдяки стрімкому розвитку залізничного сполучення, почали асоціюватись майже із сакральним очищенням, ніби людина, країна, людство сподівалось за допомогою вдихання свіжого та чистого повітря повернутись до первородної душевної чистоти. Прищеплена батьками з дитинства любов до рідної природи, ентузіазм у вивчення багатой флори і фауни країни, захоплення садівництвом знайшли відображення в чарівних рослинних орнаментах, створених зрілим майстром.

До ширшого родинного кола Дерлів належав досить відомий в мистецькому колі художник-аквареліст Джон Дерл, якого деякі колеги Джона Генрі Дерла помилково вважали то батьком, то рідним дядьком митця. Подібні родинні зв'язки, певною мірою, заохочували інтерес сімейства до мистецтва. Можливо саме художник-аквареліст надихнув юного Джона Генрі на створення мініатюрного зображення церковної споруди, виконаного в техніці олівця та акварелі. В подібній техніці була виконана більшість вітражних ескізів і проектів орнаментів зрілої творчості Дерла в «Морріс і Ко».

На попередніх сторінках даної статті вже значався факт існування доволі чіткої класової системи в вікторіанській Британії. Деяку уяву про соціальний стан мешканців району, в якому проживала родина Дерлів, надає дослідження, проведене Чарльзом Бутом між 1886 та 1903 рр. (ранній приклад соціальної картографії), в якому кожна вулиця міста позначалась окремим кольором. Кольори репрезентували фінансовий статок родин та їх належність до певного соціального класу суспільства. На «Карті, що описує лондонську бідність» Медберн-Стріт пофарбована в рожевий колір, який відповідно до розробленої Буттом градації означав: «Достатній комфорт. Хороший ординарний заробіток» [8]. Така градація дозволяє ідентифікувати належність родину до прикордонної смуги між вищим робітничим і нижчим середнім класами. Навіть беручи до уваги те, що матеріальне становище більш скромних верств населення поліпшувалося протягом окресленого часу, можливо з певністю стверджувати, що Дерли були не найбільш бідуючою родиною, оскільки мати не була вимушена заробляти разом із батьком на життя, а мала змогу займатись вихованням родини. В свою чергу діти, принаймні Джон Генрі, відвідували приватну школу, а не працювали змалку, як тисячі їх менш щасливих однолітків. Взагалі треба зазначити, що дитяча праця відіграла кардинально важливу роль в експансії індустрії в XIX столітті, особливо текстильної промисловості. Механізована техніка часто-густо була розрахована саме на управління спритними тендітними дитячими руками. Термін шкільного навчання для дітей від 5 до 10 років (та вибірково до 13 років) був запроваджений лише в 1870 р. актом Вільяма Едварда Фостера про початкову освіту і подо-

вжено до 11 років наступним актом у 1893 р., а обов'язкова шкільна освіта для всіх дітей була введена тільки в 1880 р. До 1880 р. тільки п'ятдесят відсотків дитячого населення Англії та Уельсу мали можливість відвідувати денні навчальні заходи, отримуючи хоч якусь освіту в церковних недільних школах. Факт перебування Джона Генрі у школі майже до повного 14 річного віку свідчить про відносну матеріальну спроможність родини. До виходу акту навчальної реформи 1880 р. країна мала дуже складну та дезорганізовану освітню систему. З давніх часів аристократичні родини віддавали перевагу індивідуальному викладанню вдома. Проте у XIX столітті так звані публічні школи, засновані відпочатку для дітей з незаможних родин, перетворились на елітні заклади для шліфовки «джентльменів» з вищої й заможнішої частини середнього класу. Для біднішої верстви населення існували державні школи та низка привалуючих по кількості офіційно не зареєстрованих маленьких приватних шкіл, викладання в яких цілковито лягало на плечі одноосібних володарів. Ці невеликі приватні школи, в свою чергу, надзвичайно різнились одна від одної, залежачи виключно від особистої професійної підготовки викладача, його власних інтересів і відданості справі. Наразі існування більшості шкіл такого типу виявити надзвичайно складно. У 1985 р. Інститутом історичних досліджень при Лондонському університеті була проведена колосальна робота по збору інформації стосовно всіх відомих шкіл Мідлсексу. Дослідження увійшло в багатотомне видання, присвячене історії графства. Незважаючи на титанічні пошуки дослідників, приватний Колегіат Гледхіла, який відвідував Дерл, у списку не фігурує. Вся інформація щодо родини Гледхілів та існування закладу була здобута автором даної роботи. У результаті отриманих знахідок Колегіат Гледхіла воскрес із небуття, проливши світло на перші кроки Джона Генрі Дерла на шляху навчання.

Колегіат Адольфуса Тео Гледхіла розміщувався в приватному будинку на Хагенфорд-Стріт в Нижньому Холовеї. Практично вся родина Гледхілів займалась викладанням: батько, старший брат Роберт і сестра Джулія були викладачами музики, брат Едвін — настроювачем фортепіано, молодша сестра Кларіса тримала приватну школу для дівчат. Сам Адольфус мав непогані музичні здібності, в 13 років був хористом, проте згодом став викладачем загальних дисциплін, відкривши приватну школу для хлопчиків. Враховуючи те, що Адольфус Гледкіл, 1839 року народження, в 1870-ті рр. був ще енергійною молодою людиною, можливо припустити, що викладання в колегіумі проходило на прийнятному середньому рівні. Як в і більшості інших навчальних закладів, колоквиум складався з читання, писання та арифметики, крім того історії та географії, з додатковими уроками музики, рисування і співу. Ймовірно, що саме в колегіаті

Джон Генрі вперше відчув непересічну любов до класичної музики — почуття, яке він проніс через все життя. Музика, шахи й садівництво стали улюбленими хобі майстра. В певному сенсі вони зробили вклад у формування глибинного, інтуїтивного розуміння ритму та чіткої будови композиційного ладу, віртуозно проявленого майстром при створенні рослинних орнаментів. Слід зазначити, що саме сімейство Дерлів теж було доволі музикальним. Батько Вільям мав непогані зав'язки в музичній сфері. Молодший брат Джона Генрі Фредерік став настроювачем фортепіано. Ім'я далекого родича Едварда Дерла, виконавця і композитора, було добре відоме шанувальникам органної музики. Надзвичайна музикальність перейшла у спадок молодшому сину Джона Генрі Данкану, який отримав блискучу музичну освіту по класу композиції в Університеті Гайдельберга у Німеччині, а потім, одержавши стипендію, продовжив навчання в Оксфорді по класу органу. Данкан став першим представником родини з повною вищою освітою. Самому Джону Генрі подібна розкіш була зовсім недоступна у юнацтві.

Закінчивши навчання в Колегіаті в 14-річному віці, Дерл поступив на службу в страхову компанію. Скоріш за все, це був страховий відділ, який існував при Королівському поштовому офісі з 1864 по 1884 рр. Таке припущення базується на тому факті, що в 1882 р. Дерл виступав свідком на весіллі Франка Редінга Фроста, який працював саме в цій компанії. Можливо, саме там друзі-однолітки і познайомились наприкінці 1870-х, роблячі перші кроки на шляху дорослого життя. Факт роботи Дерла в страховій компанії попередньо був пропущений усіма дослідниками діяльності «Морріс і Ко», що згадували Дерла, і був виявлений автором роботи в процесі проведення дослідження. Адже саме там молодого хлопця, який мрійливо малював на папері на робочому місці, помітив Вільям Морріс. Побачивши здібності хлопчика до малювання він одразу запросив його на роботу до своєї компанії «Морріс і Ко». За свідченням самого Дерла, несподівана пропозиція приєднатись до мистецького кола миттєво знайшла відгук у творчій натурі юнака. Ця доленосна зустріч стала першим серйозним кроком майстра на шляху в професійне життя в декоративно-ужитковому мистецтві.

На початку 1880-х рр. Дерл познайомився зі своєю майбутньою дружиною Кезаєю Єлізаветою Джонс, уродженкою одного з найбідніших районів східного Лондона — Хакні. У 1882 р. Джона Генрі було запрошено свідком на весілля згаданого вище Френка Фроста та Ані Джонс, сестри Кезаї. Можливо, саме там і відбулась їх перша зустріч. Вже за рік потому в місцевій газеті Саент-Панкраса з'явилося оголошення про їх власне весілля, розмішене дячком Кезаї Вільямом Вайтлаком, власником місцевої скоб'яної лавки. Саме він і повів Кезаю під вінець, замінивши покійного батька нареченої. Соромля-

чись свого низького походження доньки чоботаря, у весільному посвідченні Кезая вказала неправдиву інформацію про професію батька, назвавши його санітарним інспектором. Весілля молодій парі відбулось 15 вересня 1883 р. в Берфордській капелі, неподалік від дому Дерлів. На жаль, капела була зруйнована в першій половині ХХ століття. Сама назва установи вже свідчить про те, що то була не типова англійська церква. В ході подальшого дослідження з'ясувалось, що капела належала до Незалежної, або Конгрегаціональної гілки християнства, що досягнула неймовірної популярності серед населення країни в другій половині ХІХ століття. Численні наукові відкриття на чолі з теорією Дарвіна значно похитнули вікові релігійні устої та сприяли пошуку альтернативних форм сповідання. Одним із найвідоміших відвідувачів Берфордської капели деякий час був не хто інший, як Роберт Браунінг, відомий поет, високо оцінений художниками-прерафаелітами. Вибір Дерла приєднатись до конгрегаціоналізму проливає світло на певні якості характеру майстра. Відмова від надмірної пихатості в житті та творчості, скромність і стриманість, відмова від власного «єго» заради життя мистецького творіння допомогли сформувати ідейні переконання майстра, що якнайкраще відповідають типовим рисам, притаманним представникам руху «Мистецтва і Ремесла».

Уже за рік після весілля, 5 липня 1884 р. народився первісток подружжя — Гарі. На початку ХХ століття Гарі розпочав кар'єру в банківській установі, проте, втрапивши роботу в 1911 р., був вимушений емігрувати до Канади. Не останню роль у від'їзді сина зіграла скандальна любовна історія Гарі, утворивши прірву в родинних відносинах. Взагалі, родинні драми фатальним чином переслідували Дерла. Лише кількома роками раніше, після смерті матері, його батько одружився з власною племінницею, знехтувавши християнськими й суспільними законами.

Другий син Дерлів, Данкан, народився, 21 лютого 1893 р. Вкрай хворобливий хлопчик, не спроможний ходити майже до дворічного віку, він користувався особливою увагою, й часом надмірною любов'ю стурбованих батьків. Як зазначалось раніше, Данкан отримав блискучу музичну освіту. Створені ним музичні композиції неодноразово виконувались і публікувались провідними видавництвами. Проте, ще в часи навчання у Німеччині, на прохання Джона Генрі, Данкан ознайомився з провідними техніками натурального фарбування текстилю, що стало в пригоді в тяжкі післявоєнні роки економічної кризи. Після одруження на юній співачці Франсіс Вільямс і народження сина, заради стабільного заробітку, Данкан приєднався до батька в роботі над створенням декоративно-ужиткових творів мистецтва. Слідом за Моррісом, Джон Генрі Дерл утопічно вважав, що кожна творча людина спроможна досягти певного рівня майстерності

в будь-якій галузі мистецтва. Незважаючи на мінімальні успіхи в роботі, Данкану так і не вистачило художнього таланту навіть наблизитись до творчого генію батька. Після закриття компанії в травні 1940 р. Данкан отримав патент на використання вітражних ескізів «Морріс і Ко», продовживши справу попередників до 1954 р.

Розглянуті сімейні обставини: розрив з батьком, напружені відносини із старшим сином, надмірна хворобливість молодшого сина на додаток до передчасної смерті улюбленого старшого брата Вільяма Джозефа і обожнюваної матері, безумовно, залишили значний відбиток на творчій особистості майстра. Тяжкі душевні рани, сховані в глибині, подалі від людських очей, знайшли розраду лише в художній творчості майстра.

За свідченням сучасників, нащадків і самого Джона Генрі, вкрай далекий від шумного богемного життя, майстер дотримувався дещо консервативних поглядів на світ, волів затишного відпочинку на лоні природи, надавав перевагу грі у шахи в тісному сімейному колі з улюбленою дружиною та дітьми, або велосипедним прогулянкам околицями міста. Інтровертність характеру, природна скромність майстра не сприяли розвитку надмірного публічного інтересу до його особи на рівні зі старшими колоритними колегами. Довгий час його персона знаходилась дещо в тіні, проте сучасні дослідження його життя і діяльності спричинили нову хвилю інтересу до його творчого спадку, його мистецької особистості.

Висновки. Таким чином розгляд соціального середовища проливає світло на поступове формування творчої особистості Джона Генрі Дерла як типового представника руху «Мистецтва і Ремесла». Загострене почуття обов'язку, відданість колективній справі, захоплення культурою середньовіччя, справжній глибокий інтерес до навколишнього природного світу й гармонійне існування за його вічними законами, в злагоді з ним, міркування про сутність людського життя в добу зародження атеїзму, різнобічність творчих інтересів — характерні риси творчої особистості майстра, сформовані під впливом соціального середовища.

Перспективи подальших досліджень. Висвітлені біографічні дані необхідні для подальшого детального розгляду зрілої діяльності майстра. Вони стануть у пригоді в розгадці білих плям на творчому шляху митця, розширять можливості комплексного аналізу творчого генію Джона Генрі Дерла.

Література:

1. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу: навч. Посібник / В. В. Москаленко. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 448 с. — ISBN 978-966364-513-1.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк / Л. С. Выготский. — [3-е изд.]. — М.: Просвещение, 1991. — 93 с.
3. Жидков В. С., Соколов К. Б. Искусство и картина мира / В. С. Жидков, К. Б. Соколов. — СПб.: Алетейя, 2003. — 464 с. — ISBN 5-89329-551-8
4. Сарабьянов Д. В. Стиль модерн / Д. В. Сарабьянов. — М.: Искусство, 1989. — 294 с. — ISBN 5-210-00073-7.
5. Martynenko-Hunt Natalia. John Henry Dearle and the music of the sea / Natalia Martynenko-Hunt // William Morris Society Newsletter. — London: The William Morris Society, 2011. — Autumn. — P. 17-18.
6. Parry Linda. William Morris textiles / Linda Parry. — London: V & A Publishing, 2013. — 304 p.: il. — ISBN 978-1851777327.
7. Best Geoffrey. Mid-Victorian Britain 1851-70 / Geoffrey Best. — Glasgow: Fontana/Collins, 1982. — 350 p.
8. Booth's maps of London poverty: east and west 1889. — London: Old House, 2013. — ISBN 978-1-90840-280-6.